

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ

СМЪРТТА НА КМЕТА

chitanka.info

Случи се така, че животът на раздолския кмет, най-разпасания гуляйджия в Подгорието, стана извънредно сложен, безрадостен и мрачен. Червеното му юнашко лице потъмня като прахан, очите угаснаха и широкият гръб сякаш се прекърши. Макар понякога все още да се смееше по навик, смехът му звучеше кухо и страшно и неговите звуци караха селяните да се присвиват от уплаха, сякаш не се смееше жив човек, а мъртвец.

Работата започна с това, че той веднъж излезе на лов горе към планината — съвсем сам, дори без кучето си, което другоселци бяха откраднали прежната неделя. Бе прохладно утро, свежо и влажно, защото през нощта бе паднал кратък и проливен дъжд. До планината не се случи никакъв лов и нито веднъж не гръмна. Разочарован и уморен, той се сви в горичката и седна да закуси в сянката на една стара скоруша. Всъщност и така бе хубаво. Чиста, празнична тишина се бе утаила в младата гора, напоена със слънце и аромата на здравец и пелин. Горе при параклиса имаше чешмичка, в падинката течеше вода и пътят ѝ се познаваше по дългия зелен език от съвсем свежа трева. Долу в краката му долината димеше от изпаренията като някакъв огромен казан, притоплян само от жарта на слънцето. Оттатък селата белееха вечно сините склонове на Сакарджа, сякаш бе паднал сняг, а по клисурите се счеждаше млечна мъглица. Топлата влажна мараня някак странно унасяше на сън и клепачите му упорито лепнеха. Бе почти задрямал, когато бавни, дебнещи стъпки го накараха да трепне. Той погледна през мрежата на храстите и притаи дъх: висок, сух младеж в школнишка куртка и туристически голф слизаше леко по склона, вперил поглед в долината. През рамото му бе препасана патронна лента, в ръцете си държеше карабина. Нямаше никакво съмнение — партизанин! Истински жив партизанин! Кметът се сви инстинктивно в шубраците и впи поглед в младежа като в някакъв невиджан лов. Сърцето му биеше страшно, ръцете му потрепераха — същото чувство, съвсем същото като в оная утрин, когато бе наблюдавал през листака как един прекрасен елен излиза на поляната и вдига влажна муцуна към небето, трептящ и строен, готов сякаш да полети в облаците. И като в оная утрин ловецът вдигна пушката, опря лакът в прималялото сърце и стреля през двете цеви с почти животинска наслада. Партизанинът се олюля и за миг падна на колене. Но ловецът знаеше, че сачмите не могат да го убият. На огромни

крачки летеше той към жертвата си и когато младежът вече слагаше ръка на пистолета си, страшен удар с приклада го лиши от свят. Той рухна, лицето му се заби във влажната трева.

Когато дойде на себе си, разбра с ужас, че ръцете му са здраво вързани отзад. Черепът го болеше страшно, кръв течеше по лицето му и заслепяваше лявото му око. Най-после прогледна с мъка. Срещу него седеше мъж на средна възраст, с червено самодоволно лице и го наблюдаваше с жестоко студено любопитство.

— Кой си ти? — попита прегракнало партизанинът.

Ловецът се изсмя. На слънцето безмилостно блеснаха красивите му здрави зъби.

— Ами ти кой си?

— Аз съм боец от народноосвободителната армия!

— Ти си куче! — кресна внезапно ловецът и тежка плесница се стовари върху окървавеното лице.

Партизанинът не издаде нито звук, не мръдна — само очите му припламнаха и се разшириха. И едва сега раздолският кмет видя, че лицето на младежа е красиво, страстно и гордо — видя го и злобата почти го зашемети. Този изблик забеляза партизанинът и разбра: попаднал бе в ръцете на смъртен враг.

— Запомни този ден! — каза той глухо. — Хубавичко го запомни! Ще платиш за него с главата си! И вдън земя да се скриеш нашите ще те намерят! И ще те смажат като червей!...

Към обед откъм горния край в селото влезе странна процесия младеж с вързани отзад ръце, безмълвен, изправил високо окървавената си глава. На една крачка зад него вървеше кметът с карабина под мишницата, праметнал през рамо ловджийската пушка, и се усмихваше щастливо, сякаш бе ударил сърна. И чудно — този път селските деца не се затичаха след него, селяните не изскачаха от дворовете, за да погледат лова. Зловещо мълчание, ненарушаване дори от вечния лай на кучетата, тежеше над селото. Иззад зидовете и плетищата наизретаха само смутени, ледени, мразещи очи, които странно смекчаваха израза си, когато спираха на партизанина.

Вързаха го в двора на кметството за стария орех с изсъхнали върхари. Кръвта течеше от многобройните рани, жестока жажда го мъчеше, но никой не дойде да го превърже или да му подаде канче с

вода. Дойдоха само неколцина, между които и старият полуослепял поп, и го оглеждаха дълго — с животинска радост.

— Хубаво парче си ударил, Янаки! — каза усмихнат бакалинът Христоско. — Да ти е честито!

— Майстор — Янаки! — одобри ветеринарният. — Докара го вързан като шиле...

Всички се засмяха. Смееха се ситно и къдраво, смееха се с наслада и тупаха радостно по рамото кмета. Хубав ден за тях, хубав, радостен ден!

Последен дойде волнонаемният учител Продумков — небръснат, с мръсна риза, с бедна, рижа косица на кръглата си глава, — дойде забързан и потен и още видял-невидял, захрачи в лицето вързания младеж. Тъмните очи на партизанина отново се разшириха и пламнаха.

— Ти пък защо? — каза той хрипкаво. — Ти пък защо, мръсен парцал! За какъв дявол се давиш на края!

Продумков трепна уплашено и сякаш се сви.

— А защо продавате България? — изкрещя той пискливо.

— Кому я продаваме, идиот! — попита сериозно партизанинът. — Кажи! Кому я продаваме?

— Продавате я! Продажници! — писукаше учителят.

— И на тебе няма да простят! И твоите думи ще запомнят!

— Кой ще ги запомни? — попита презрително кметът.

Партизанинът вдигна очи и погледна към стобора.

И другите обърнаха глави нататък. През пролуките назъртаха безмълвно селяните, почти невидими, само очи, много очи — и безмълвна, жестока, смразяваща омраза в тях. Те не говореха, не шушнеха, не дишаха, сякаш само гледаха и в дъното на всеки поглед имаше нещо, което безмълвно плачеше от жал и което мразеше ненаситно, със суха, нечовешка омраза. Тези очи видяха хората в кметството и присвиха рамене от студ — като че ли невидим и незнаен северняк бе появил на двора. Изведнъж радостта в сърцата им помръкна, синината на небето изпепеля, звуците утихнаха.

— Да се махате, кучета такива! — изкрещя побеснял кметът.

Но селяните не помръднаха. Мълчаха и гледаха.

— Чувате ли?

И той насочи към стобора карабината на партизанина. Чу се шум на много стъпки. Страшните очи изчезнаха.

— Сбогом, другари! — провикна се партизанинът. — Червената армия иде!

Още същата вечер дойде от градеца полиция и го отведе. След няколко дни всички научиха, че партизанинът бил разстрелян и заровен край реката, която протичаше през града. И още след две недели седем младежи от селото заедно с главния учител излязоха в гората при партизаните. Селото онемя и притихна. В селската кръчма разговаряха шепнешком и когато кметът влизаше — млъкваха.

— Добър ви ден, хора! — казваше той весело. — Как сте, що сте?

— Благодарим, добре! — избъбряха сухо и враждебно селяните.

— Какво сте се намусили такива? Да не ви са потънали гемиите?

Никакъв отговор. Както винаги, никакъв отговор — нищо, освен стената от студени мразещи очи, същите, които бе видял оня ден през пролуките на стобора. Тези очи виждаше, накъдето и да се обърнеше — в кметството, по улиците, в кръчмите. Тези очи стояха над него в мрака на стаята, преди да заспи, те му се присънваха в топлите летни нощи и го караха да се буди смутен и уплашен. Не беше вече сладко пиенето, песните му в кръчмата угасваха самотни.

Веднъж той прекрачи прага й леко пийнал, развеселен и усмихнат и още неседнал, заръча:

— Майстор Павле, налей на всички по една сливовица!

Старият Стоян Клисурски го стрелна със свитите си очи.

— Благодарим, кмете! Имаме да си платим! — каза той глухо.

Усмихнатото лице на кмета замръзна в свирепа гримаса.

— Ще пиете! — изкрещя той истерично и удари с все сила по масата. — Ще пиете или всички ще ви арестувам!

А наоколо по селата ставаше все по-тревожно. Носеха се слухове — на еди-коя си лъка партизаните срещнали овчар и го разпитали, на друго място иззели кашкавала в мандрите. В края на лятото със страшна бързина се пръсна мълвата — слезли в Баните, взели продукти от кооперацията, раздали събраните за германската армия наряди и отвлекли кмета. В Баните! Та от там до Раздол нямаше и петнадесет километра! През тая нощ кметът спа в общината заварден от селската стража. На другия ден от града пристигна жандармерийското отделение и се настани в училището. Кметът си отдъхна.

Но минаваше ден след ден и партизаните идваха все по-близо. Постоянно пристигаха новини за нападения и още един кмет бе намерен разстрелян в лозята. Една сутрин, като излизаше на работа, кметът намери на портата си закачена с кабарче малка бележка:

И с цял полк да се оградиш, пак ще те намерим!

Сякаш небето се завъртя над него, сякаш някой невидим му прошепна: „Запомни този ден! Ще заплатиш за него с главата си!“. Той тръгна напред с омалели крака, едва изкачи стълбите. От общината кметът води дълъг разговор с околийския началник. След няколко дни жандармерийският пост бе засилен и кметът пренесе леглото си в канцеларията. Отново настанаха дни на очакване. Жандармерийските подразделения бродеха като вълци в планината. Чу се за избити партизани. Минаха две недели и партизанските нападения съвсем престанаха.

И ето, дойде есента — топла, жълта и уханна, натежала от плодове. Денем на небето висяха огромни, неподвижни облаци, а зад тях синевината блестеше порцеланова. Привечер облаците изчезваха зад планината и по небето, придобило нежен, зарзалов цвят, се появяваха пъстри ивици като дългите красиви пера от опашката на фазан. Склоновете на планината се покриха със златисти петна и само боровата Сакарджа все още синееше гордо и студено. В селата се връщаха стадата, кравите мучаха сито и лениво и сякаш се стопяваха в розовата мъгла от лъчите на слънцето и прахоляка. Бе хубава есен, но мълчалива и притаена. Сърцата жадуваха за малко радост. И ето изведнъж в селото пристигна цирк.

Но какъв цирк бе това? Нищо, освен избеляла брезентова палатка със стрелбище и малко реквизит със смайващи, пъстри цветове. Хората бяха четирима: двама мършави младежи в сини комбинезони, една повехнала жена с пъстър грим, която ходеше по въже, и най-сетне техният шеф, човекът, който гълташе саби и закусваше с ножчета за бърснене. Той бе нисичко, много пъргаво човече, в пепитени панталони и с големи, печални очи, които не умееха да бъдат весели.

— Ще отида при кмета за разрешение — каза той на другарите си и се упъти към общината.

Не беше трудно да я намери. На двора полският изваряваше дрехите си в голям казан и клечеше по бели гащи край огъня. По стълбите подхвъркваха шумно кокошки. Бе следобед, тих и приятен, и нищо не предвещаваще голямото събитие.

В стаята кметът беседваше нещо със секретар-бирника и жандармерийския поручик и лицето му бе сиво и намръщено. И ето че влезе фокусникът, поклони се сърчно и тракна с токовете.

— Господин кметът? — попита той почти плахо.

— Какво има?

— В селото на господин кмета е пристигнал столичен цирк — говореше опитно фокусникът. — Просим разрешение да останем! Само два спектакъла с гала-програма! Молим!

— Документите! — каза сухо кметът.

Фокусникът се доближи до масата с лек поклон, бръкна в задния си джоб и извади ръката си с необикновена бързина.

Във въздуха блесна насочен към кмета пистолет, чу се слаб гърмеж и почти едновременно сухо щракане. Всички видяха как в сред тънките струйки синкав дим лъжливият пистолет се бе превърнал в обикновена табакера със запалка.

— Воала! — каза фокусникът, като се изсмя високо, студено и театрално с все същите печални очи. — Силву пле, мосю! Сигарет!

Той изтрака още веднъж ловко с токовете си и като изви гърба си в дъга — поднесе табакерата.

Но кметът не посегна за цигара. Никога вече не посегна за цигара. Той бе мъртъв. Слабото сърце, изнемощяло от очакване на разплатата, не бе издържало на малкия безобиден фокус. Той бе издъхнал моментално и сега лежеше на стола си с мъртво, изкривено в гримаса на ужас лице. Партизаните си бяха отмъстили. През постовите и кордоните те бяха стигнали до общината, бяха се настанили в сърцето му. Бяха се настанили във всички сърца. В едни — за да ги омаломощават, в други — за да им влеят кураж и бодрост.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.